

C 46. K nároku na bytovou náhradu rozvedeného manžela užívajícího po rozvodu manželství byt v domě ve vlastnictví druhého z nich

1. Rozvedený manžel, který i po zániku manželství rozvodem zůstal bydlet v domě, který je ve vlastnictví druhého z manželů, není zásadně povinen vyklidit byt bez zajištění bytové náhrady. Jeho právní postavení - při zániku jeho právního důvodu bydlení - je nutno posoudit analogicky podle ustanovení § 713 odst. 1 ObčZ.

2. Druh (kvalitu) bytové náhrady, je třeba posoudit analogicky podle § 712 odst. 3 věty druhé ObčZ. I v těchto případech je třeba na základě konkrétních skutkových zjištění v dané věci zabývat se tím, zda zde není důvod pro odepření bytové náhrady pro rozpor výkonu práva s dobrými mravy.

§ 3 odst. 1 ObčZ - dobré mravy

§ 126 odst. 1 ObčZ - ochrana vlastnictví

§ 712 odst. 3 věta druhá, § 713 odst. 1 ObčZ - bytová náhrada

§ 853 ObčZ - analogie legis

Rozsudek ze dne 17. ledna 2001, sp. zn. 26 Cdo 2962/99

Z odůvodnění: Okresní soud rozhodl, že žalovaný je **povinen vyklidit** ve výroku označenou nemovitost (dále "předmětná nemovitost") "do patnácti dnů od právní moci rozsudku poté, co mu bude **zajištěn náhradní byt**". Soud prvního stupně vzal za prokázáno, že žalobkyně je výlučnou vlastnící předmětné nemovitosti, že **manželství účastníků zaniklo rozvodem** dne 4. 5. 1997, a že žalovaný i po rozvodu v předmětné nemovitosti nadále bydlí. Okresní soud dospěl k závěru, že při rozhodování o bytové náhradě je nutná aplikace ustanovení § 705 odst. 1 ObčZ v souvislosti s ustanovením § 712 odst. 3 ObčZ za současného použití analogie (§ 853 ObčZ); po uzavření manželství došlo totiž podle názoru soudu prvního stupně ke vzniku občanskoprávního vztahu, který se obsahem a účelem nejbližší podobá dohodě o společném nájmu bytu.

K odvolání žalobkyně, která se dožadovala změny prvostupňového rozsudku tak, aby byl žalovaný zavázán vyklidit předmětnou nemovitost do patnácti dnů po **zajištění náhradního ubytování**, Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 8. 4. 1999, č. j. 38 Co 334/98-52, **změnil** rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalovanému uložil povinnost vyklidit předmětnou nemovitost do třiceti dnů od právní moci rozsudku. Odvolací soud se neztotožnil s právními závěry soudu prvního stupně a zaujal názor, že pokud bylo jednoznačně prokázáno, že žalobkyně je výlučnou vlastnící předmětné nemovitosti, náleží jí **veškerá vlastnická oprávnění podle § 126 odst. 1 ObčZ** a má tedy i právo na ochranu proti tomu, kdo do jejího vlastnického práva zasahuje. Společné bydlení manželů vyplývalo z ustanovení § 18 zákona o rodině, po rozvodu manželství pak tento právní důvod společného bydlení zanikl a žalovaný bydlí v předmětné nemovitosti **bez právního důvodu**. Neshledal, že by výkon vlastnického práva žalobkyně byl v rozporu s dobrými mravy ve smyslu § 3 ObčZ a tento závěr blíže odůvodnil.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož důvodnost spatřuje dovolatel v tom, že spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Dovolatel se domnívá, že je nesprávný právní závěr odvolacího soudu, který odmítl aplikovat **analogii legis** (§ 853 ObčZ). Podle dovolatele jde v daném případě analogicky o vztahy, jež upravují náhrady za vyklizený byt při zrušení práva společného nájmu soudem dle § 705 odst. 1 ObčZ ve spojení s § 712 odst. 3 část věty druhé ObčZ. Nesouhlasí ani s právním závěrem odvolacího soudu, že v předmětné nemovitosti bydlí bez právního důvodu a namítl, že v ní bydlí jako bývalý manžel s "tzv. právem bydlení" do doby, než mu bude zajištěna náhrada.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací, shledal, že dovolání je přípustné a důvodné.

V projednávané věci jde o vyklizení rozvedeného manžela (žalovaného) z bytu, nacházejícího se v domě, jehož výlučným vlastníkem je druhý z manželů (žalobkyně), který byl oběma manžely užíván za trvání jejich manželství, a v němž zůstal manžel - nevlastník bydlet i poté, co toto manželství zaniklo rozvodem. Spornou právní otázkou, jejíž řešení provedené odvolacím soudem dovolatel zpochybňuje, je otázka, zda takový **manžel (nevlastník) má za této situace v souvislosti se žalobou na vyklizení bytu právo na zajištění bytové náhrady**.

Nejvyšší soud České republiky se touto právní otázkou zabýval již ve svých rozhodnutích ze dne 29. 4. 1999, sp. zn. 26 Cdo 2175/98, ze dne 29. 8. 2000, sp. zn. 26 Cdo 813/99, a ze dne 14. 12. 2000, sp. zn. 26 Cdo 1801/2000, a dospěl k následujícím závěrům (od nichž nemá důvod se odchýlit ani v této právní věci).

Manžel, který za trvání manželství užívá byt v domě (dále též jen“byt”), jehož vlastníkem je druhý z manželů, odvozuje své právo v tomto bytě bydlet od existujícího **rodinněprávního vztahu** (srov. rozhodnutí uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1978, pod pořadovým číslem 14), neboť obsah tohoto vztahu je kromě jiného tvořen povinností manželů žít spolu (§ 18 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů - dále jen“zákon o rodině”) i vzájemnou vyživovací povinností manželů (§ 91 zákona o rodině). Na tomto základě má manžel - nevlastník - právo bydlet se svým manželem v bytě nacházejícím se v domě ve vlastnictví druhého manžela, a druhý manžel (vlastník) má povinnost mu toto bydlení (užívání bytu) umožnit. **Rozvodem manželství** uvedený právní důvod bydlení **zaniká** a manžel (vlastník) se může domáhat **vyklizení bytu** podle § 126 odst. 1 ObčZ. Nárok na bytovou náhradu rozvedeného manžela, kterému rozvodem manželství zanikl právní důvod užívání bytu ve vlastnictví druhého manžela, a který je proto povinen byt vyklidit, není v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále opět jen“ObčZ”nebo“občanský zákoník”) výslovně upraven, přesto však nelze dovodit, že rozvedenému manželovi v takovém případě bytová náhrada nepřísluší. Jeho právní postavení - při zániku jeho právního důvodu bydlení - musí být posouzeno analogicky (§ 853 ObčZ) podle toho ustanovení občanského zákoníku, které upravuje právní vztahy svým obsahem a účelem nejbližší. Tímto ustanovením je § 713 odst. 1 ObčZ, upravující **nárok na bytovou náhradu rozvedeného manžela**, jehož právní důvod užívání bytu byl - stejně jako v případě manžela užívajícího byt v domě ve vlastnictví druhého z manželů - za trvání manželství odvozen od existence manželství, a jemuž rozvodem tento právní důvod bydlení zanikl.

Z uvedeného vyplývá, že rozvedený manžel, který i po zániku manželství rozvodem zůstal bydlet v domě ve vlastnictví druhého z manželů, **není zásadně povinen vyklidit byt bez zajištění bytové náhrady** (i když také v těchto případech je třeba na základě konkrétních skutkových zjištění v dané věci zabývat se tím, zda zde není důvod pro odepření bytové náhrady postupem podle § 3 odst. 1 ObčZ, tedy odepřením výkonu práva pro rozpor s dobrými mravy). Pokud jde o druh (kvalitu) bytové náhrady, je nutno nárok rozvedeného manžela - nevlastníka - na bytovou náhradu posoudit analogicky podle § 712 odst. 3 věty druhé ObčZ, neboť analogické uplatnění režimu jednotlivých druhů bytových náhrad podle ustanovení § 713 odst. 1 ObčZ není v takovém případě odůvodněno. Nejde zde totiž o vztah obsahem a účelem nejbližší této situaci (§ 853 ObčZ), neboť ustanovení § 713 odst. 1 ObčZ vychází ze specifík zde uvedených bytů (bytů služebních), a jeho analogické uplatnění by v této situaci vedlo k věcně neodůvodněným disproporcím ve vztahu ke kvalitě bytové náhrady, kterou zákon přiznává rozvedenému manželovi v ustanovení § 712 odst. 3 ObčZ, ačkoliv mu svědčilo (neodvozené) právo nájmu bytu; přiznání bytové náhrady v podobě přiměřeného náhradního bytu by pak v těchto případech vedlo ve svých důsledcích k neodůvodněnému zásahu do vlastnického práva rozvedeného manžela - vlastníka domu.

Nárok rozvedeného manžela, který je povinen vyklidit byt v domě ve vlastnictví druhého z nich, na bytovou náhradu [co do jejího druhu]kvality)] je proto nutno posoudit podle obecné úpravy, obsažené v ustanovení § 712 odst. 3 větě druhé ObčZ, které je této situaci ustanovením obsahem i účelem nejbližším (§ 853 ObčZ). Vznikne-li totiž podle § 704 odst. 1 ObčZ uzavřením manželství právo společného nájmu bytu manžely, na kterýžto případ (odkazem na § 705 odst. 1 ObčZ) míří ustanovení § 712 odst. 3 věty druhé ObčZ, jde o situaci obdobnou té, kdy manželovi - nevlastníkovi - vznikne uzavřením manželství právo bydlet v domě ve vlastnictví druhého z manželů. Rozvedenému manželovi - nevlastníkovi - tedy přísluší v případě povinnosti vyklidit byt v domě, patřícím druhému z nich, právo na náhradní byt, který musí vyhovovat požadavkům stanoveným v § 712 odst. 3 větě první ObčZ; jsou-li pro to důvody zvláštního zřetele hodné, může soud rozhodnout, že rozvedený manžel má právo jen na náhradní ubytování.

Rozhodnutí odvolacího soudu, které spočívá na právním názoru, že žalovanému žádné právo na bytovou náhradu nepřísluší, nelze tedy považovat za správné a Nejvyšší soud je proto zrušil.